УДК 343.9
Леоненко Т.Є.[1], Забашта А.Ю.[2]
[1] проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. Ю-312 НУ «Запорізька політехніка»

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛАТЕНТНУ ЗЛОЧИННІСТЬ

Латентна злочинність, як структурно-динамічний феномен кримінальної реальності, формує системну проблему для правоохоронних механізмів, оскільки її існування суттєво деформує об'єктивне сприйняття рівня та характеру соціальних ризиків. Сутність проблеми полягає в тому, що значна частина злочинів залишається поза увагою держави через їх нерозкриття, неналежну кваліфікацію або свідому небажаність потерпілих повідомляти про протиправні дії. Це породжує «парадокс контролю»: чим вища ефективність формальної реакції на злочинність, тим більше латентних випадків залишаються неврахованими, що спотворює стратегічне планування в сфері публічної безпеки. У сфері економічних злочинів або кіберзлочинності латентність може сягати 70–80%, що перетворює їх на «тіньові» загрози, які підривають інституційну стабільність.

Головні проблеми вимірювання латентної злочинності ґрунтуються на методологічній невизначеності та інституційних обмеженнях.

По-перше, віктимізаційні опитування, хоч і є ключовим інструментом, мають низку вад: суб'єктивність оцінок постраждалих (наприклад, спотворення через травматичний досвід або страх розкриття), вибірковість даних (неохоплення маргінальних груп) та технічні помилки (нерепрезентативність вибірки).

По-друге, самодекларативні дослідження стикаються з етико-правовими бар'єрами: учасники уникають зізнань у тяжких злочинах через страх кримінальної відповідальності, а в разі анонімності знижується достовірність через зловживання «теоретичними» відповідями.

По-третє, порівняння аналізу та експертних оцінок часто виявляє системні суперечності. Наприклад, розбіжності між кількістю зареєстрованих випадків домашнього насильства та даними що свідчать про інституційний скепсис щодо кваліфікації таких кримінальних правопорушень, що пов'язано з патріархальними стереотипами в суспільстві.

Окрему групу проблем становлять технологічні та правові. Спроби застосування віртуальних блокаторів, які будуть надсилати дані модераторам (правоохоронцям) для прогнозування латентності через аналіз соціальних мереж або транзакційних даних наштовхуються на конфлікт між необхідністю запобігання злочинам і гарантіями приватності (зокрема, відповідно до GDPR). Блокчейн-технології, попри потенціал для захисту інформації потерпілих, залишаються недоступними для масового

впровадження через відсутність регуляторних стандартів. Крім того, дефіцит міжнародної узгодженості у визначенні критеріїв латентності ускладнює порівняльні дослідження: наприклад, у країнах ЄС рівень латентності корупційних злочинів оцінюється через різні індекси, що призводить до непорівнянних результатів.

Соціально-правові наслідки недообліку латентної злочинності проявляються у дисфункції правоохоронної системи. Відсутність даних про реальний обсяг, наприклад, кібершантажу або торгівлі людьми призводить до недофінансування спеціалізованих підрозділів, які змушені працювати в умовах інформаційного вакууму. Крім того, латентність спотворює кримінологічні прогнози: моделі, побудовані на застарілій статистиці, ігнорують новітні форми злочинності (наприклад, криптовалютні шахрайства), що зумовлює запізнілу реакцію законодавця. На рівні окремої особи латентність формує соціальну аномію: постраждалі, які не довіряють поліції, уникають звертатися за захистом, що створює ґрунт для ревіктимізації та імунітету (безкарності) злочинців.

Вирішення цих проблем вимагає синергії правових та технологічних інновацій. Необхідно розробити єдині методологічні стандарти вимірювання латентності, інтегровані в міжнародні кримінологічні протоколи, а також забезпечити їх адаптацію до національних правових систем. Вдосконалення механізмів анонімного звернення (електронні платформи, мобільні додатки) може зменшити страх потерпілих перед участю у процедурах. Одночасно потрібна трансформація культури правоохоронних органів: від відкриття спеціалізованих підрозділів з роботи з латентними злочинами до тісного співробітництва з громадськими організаціями для покращення довіри.

Таким чином, латентна злочинність становить серйозну системну загрозу для ефективного функціонування правоохоронної системи та стратегічного планування у сфері безпеки. Її висока поширеність, особливо в сферах економіки та кіберпростору, спотворює кримінальну статистику, ускладнює розробку адекватної політики та формує соціальну недовіру до інституцій. Виявлення та подолання цього явища потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує правові, соціальні та технологічні інновації. Ключовими напрямами мають стати: стандартизація методів вимірювання латентності, розвиток анонімних та безпечних каналів повідомлення про злочини, інституційна реформа правоохоронних органів, а також посилення співпраці з громадянським суспільством. Тільки комплексний, адаптивний і людиноцентричний підхід дозволить зменшити
«темну цифру» злочинності та забезпечити реальну, а не формальну безпеку.